

Humanitair fotograaf

Eddy van Wessel en de mens achter de oorlog

Tekst Marloes de Moor

Het Nationaal Militair Museum toont een aangrijpende serie foto's van de internationaal bekroonde fotograaf Eddy van Wessel. De tentoonstelling biedt een intieme blik op de verwoestingen en menselijke tragedies die voortkomen uit het conflict in Oekraïne. Een oorlogsfotograaf wil Van Wessel zichzelf echter niet noemen: hij fotografeert mensen in extreme condities en kan die alleen goed vastleggen 'als ik de intensiteit van de oorlog ervaar.'

Onopvallend staat hij op een parkeerterrein in Huizen: een grijze Subaru G3X, fourwheeldrive, meer dan 25 jaar oud. Hollandse herfststorm en slagregens geselen de ramen. Passanten lopen er argeloos aan voorbij. Niet wetend dat die auto, met achterin twee jerrycans benzine, duizenden kilometers aflegde, veelal over onverharde, hobbelige wegen, zigzaggend tussen de bomkraters in Oekraïne; dat op de omgeklapte bank oorlogsfotograaf Eddy van Wessel regelmatig de slaap probeert te vatten, terwijl om hem heen geluiden van in- en uitkomend geschut weerklinken. Naast hem een compacte Leica M3, die diep in zijn binnenste de gezichten, de aangrijpende verhalen

van de oorlog herbergt. Van Wessel zal de beelden later de wereld in sturen om te vertellen wat zich slechts 2000 kilometer van de Nederlandse grens afspeelt.

Ontmoetingen

Ze dwalen stuk voor stuk door zijn gedachten: Vova, het jongetje van 12 met de trieste, wetende ogen van een volwassen man. Hij is op zoek naar zijn lokaal, zijn schriftje, naar herinneringen aan zijn school in Kramatorsk, die na een raketinval van de Russen met de grond gelijk gemaakt is.

Alexander uit Toretsk die zijn vrouw, verbrand door de hitte, aantrof in zijn huis en er sindsdien niet meer weg wil; dan zou hij haar in de steek laten. Tegen zijn borst drukt hij een hondje. 'Ik denk vaak aan Alexander,' vertelt Van Wessel. 'Hij kon niet over zijn vrouw praten zonder te huilen. Naast zijn kachelkje stond een foto van haar. Van nabij zag ik hoe de oorlog hem kapot maakte. Hoe hij veranderde van een charismatische man met een baard in een broodmagere gestalte. "Op een zeker moment neemt de oorlog alles van je af, tot aan je waardigheid," zei hij. Ik ben een aantal keer naar hem teruggegaan. Dan neem ik batterijen, lucifers en aanstekers voor hem mee, want die zijn daar hard nodig.'

* Alle mensen die Eddy van Wessel ontmoet in Oekraïne blijven hem bij. Het ontwikkelen van zijn foto's in de doku is een manier van verwerking van wat hij daar heeft gezien.

Of de tweeling van 14 jaar die omkwam bij een Russische raketinslag op een pizzeria in Kramatorsk. 'Ik was bij de begrafenis. De moeder moest letterlijk naar de kist gedragen worden; ze was helemaal stuk. Dat zijn momenten waarop ik het zelf ook zwaar heb. Het wordt zo reëel. We hebben zelf ook een tweeling. Ik denk dat iedere ouder, ieder mens zich daarin kan verplaatsen.'

'In de ontwikkelbak zie ik ze langzaam omhoogkomen'

De man die in de kruipruimte van een kapotgeschoten flat in Saltivka bivakkeert. Hij kan er amper rechtop staan, leeft op een ondergrond van zand en beton, tussen leidingen en ratten. Sanitair heeft hij niet. Twee keer per week brengen hulporganisaties wat eten. 'Bijna iedereen is er gevlucht, maar sommige mensen blijven. Ze zijn zo bang voor de oorlog dat ze niet naar buiten durven. "Ghosts" worden ze ook wel

genoemd. Deze mensen leven nog wel, maar er is eigenlijk geen hoop meer. Vroeg of laat zullen ze ziek worden en doodgaan.'

Ze blijven hem altijd bij; deze mensen en de vele anderen die hij ontmoet. En ze zijn er nog steeds als hij eenmaal thuis, terwijl zijn Subaru op adem komt, zijn filmpjes scant of ontwikkelt. 'Dat is ook een manier om te verwerken. Ik zie de beelden soms tien keer. Alle gedachten die ik erbij had, komen terug. Op de een of andere manier ben ik nog steeds in contact met die mensen. Als ik fotoprints druk, ga ik de doka in en stel hun ogen scherp met een loepje. Dan begint het opnieuw. Ze zijn op zo'n moment dicht bij me. In de ontwikkelbak zie ik ze langzaam omhoogkomen; dat is een magisch proces. Alles wordt heel tastbaar.'

Afstand

Eddy van Wessel is al dertig jaar fotograaf in conflict- en rampgebieden als Bosnië, Tsjetsjenië, Syrië, de Gazastrook en de laatste twee jaar in Oekraïne.

De oorlog lijkt ver weg als hij koffie en stroopwafels serveert in zijn sfeervol ingerichte studio in Huizen. Een vliering, houten vloeren, vitrines

* De 12-jarige Vova is op zoek naar herinneringen aan zijn school in Kramatorsk, die na een raketinslag van de Russen met de grond gelijk gemaakt is.

Foto Eddy van Wessel.

vol oude camera's - nog altijd in gebruik -, boeken- en platenkasten, een pruttelende scanner en jonge hond Jip in zijn mand. 'Dit is ons "clubhuis" voor als ik in Nederland moet zijn,' vertelt Van Wessel. De rest van het jaar woont hij met zijn gezin in een idyllisch huis op het Zweedse platteland. 'Het is er muisstil. Je hoort alleen de vogeltjes fluiten en nu en dan sloft er een eland door de tuin.'

'Afstand nemen van wat ik meemaak, lukt niet'

Een groter contrast is haast niet denkbaar met het oorlogsgebied in Oekraïne, waarin hij richting Bachmoet met 100 kilometer per uur over een weg als een gatenkaas moest zigzaggen om de drones voor te blijven die 60 kilometer per uur gingen. 'De Russen hadden een deel van dat gebied in handen, waardoor er onderweg ook op ons werd geschoten. Op van de zenuwen zit je

dan in die auto. Ben je gek of zo, wat doe je hier? denk je even. Tegelijkertijd weet ik precies wat ik daar doe. Ik kan het conflict alleen goed vastleggen als ik het gevaar en de intensiteit van de oorlog ervaar en voel. Dat gevoel wil ik overbrengen in mijn beelden. Soms zijn ze niet eens scherp. Er mankeert technisch van alles aan, maar dat is op dat moment ook niet belangrijk.'

Terug in een heel andere, harmonieuze wereld in Zweden, blijven de gebeurtenissen bij hem. 'Ik neem alleen fysiek afstand door de rust die terugkeert. Het werk is zwaar; je rijdt veel, slaapt in de auto en douchen is er niet bij; dat heeft impact op je lichaam. Aan de andere kant gebeurt daar zo veel waar je bij wil zijn dat je er ook weer veel energie van krijgt. Je weet waar je het voor doet. Afstand nemen van wat ik meemaak, lukt niet. Het blijft altijd bij je. Beelden van een reportage in Tsjetsjenië die ik 1999 maakte, staan me bijvoorbeeld nog steeds voor de geest. Van sommige mensen, bijvoorbeeld uit Bachmoet, weet ik niet of ze nog leven. Daar denk ik aan. Aan de hand van mijn foto's praat ik erover met mijn vrouw en kinderen. Maar echt uitleggen kun je het nooit aan mensen die er zelf niet bij waren. Met collega's heb ik het wél over

de vreselijke dingen die we zien. Natuurlijk doet dat je wat, maar ik ben er niet anders door gaan functioneren.'

Koelbloedig

Van Wessel had nooit voor ogen oorlogsfotograaf te worden. 'De interesse in fotografie zat er wel vroeg in. Op mijn 5de liep ik al met de camera van mijn vader op mijn buik. Ik hield ook van sport, waardoor ik begon met sportfotografie. Dat was een goede leerschool. Ook in de sport komen belangrijke momenten maar één keer voorbij en als je je spullen dan niet op orde hebt, mis je ze. In een oorlogsgebied werkt dat hetzelfde; je moet anticiperen op wat er gebeurt en zorgen dat je op de juiste plek staat en op het goede moment een mooie compositie maakt en afdrukt.' Min of meer bij toeval ontdekte hij in de jaren negentig dat oorlogsfotografie hem goed lag. 'Ik reed met een vriend mee naar Bosnië, waar op dat moment een oorlog aan de gang was. Hij bracht een hulpkonvooi die kant op en nam vrienden mee terug. Ik fotografeerde veel in dat gebied en kwam erachter dat het me óók lukte als er op me geschoten werd. Kennelijk heb ik een eigenschap meegekregen waardoor ik in zo'n

situatie koelbloedig kan blijven. Het was voor mij een kentering. Ik vond dit interessanter dan sportfotografie. Het ging over leven en dood. Ik kon er een wezenlijk verschil mee maken.'

Met zijn Subaru rijdt hij dan naar de frontlinie

Oorlogsfotograaf zou hij zichzelf niet noemen. 'Eerder een humanitair fotograaf. Ik fotografeer mensen in extreme condities. Het gaat mij om het verhaal van de mens achter de oorlog. De oorlog zelf vind ik een heel naar mechanisme, waar ik tegen ben.'

Van Wessel publiceerde zijn foto's in bladen als *Nieuwe Revu*, *Trouw*, *Vrij Nederland*, *Stern*, *Paris Match*, *Le Monde2* en *The Washington Post Magazine*. Hij won meerdere prijzen, waaronder vier Zilveren Camera's.

Tegenwoordig werkt hij minder in opdracht en gaat vaker op eigen initiatief naar conflictgebie-

* Een woning in Bachmoet is kapot geschoten en staat in brand. Een half uur later ontdekt een vrouw op het tuinpad haar zojuist overleden man.

Foto Eddy van Wessel.

den, de laatste twee jaar naar Oekraïne. Met zijn Subaru rijdt hij dan vanuit Nederland naar de frontlinie.

'Met een filmrolletje vorm ik geen bedreiging'

'Ter plekke werk ik vaak samen met jonge Oekraïense journalisten die de taal spreken en makkelijk contact maken met soldaten die vaak net zo oud als zij zijn.'

Vertrouwen

Van Wessel fotografeert met name met kleine analoge camera's. Op tafel ligt een Leica M3. 'Die heeft 36 foto's op een rolletje, en op andere formaten nog minder. Hierdoor werk je heel geconcentreerd. Je weet niet of de foto gelukt is en je moet jezelf steeds scherp houden. Het voordeel is ook dat ik geen batterijen gebruik en nooit op zoek hoef naar opladers, haspels of generatoren

* Voor 'Ghosts', mensen die niet vluchten en niet naar buiten durven, is weinig hoop meer.
Foto Eddy van Wessel.

zoals andere fotografen. Bovendien is er eerder vertrouwen. Als ik met een commandant mee naar de frontlijn ga, kan ik een digitale foto in het slechtste geval binnen een half uur naar de Russen sturen. Met een filmrolletje vorm ik geen bedreiging; het duurt dagen of weken voordat het ontwikkeld is. Een eenvoudige camera zonder grote lens oogt volkomen onschuldig. Mensen herkennen hem, zeggen soms dat hun opa er ook zo één had.'

Van Wessels foto's zijn te zien op de tentoonstelling *War Stories Ukraine Up Close* in het Nationaal Militair Museum in Soesterberg. 'Ik wil hiermee het gevoel van de mensen in Oekraïne dichterbij brengen, laten zien hoe het is om in oorlog te leven en wat dat met hen doet.'

Nationaal Militair Museum
Verlengde Paltzerweg 1
3768 MX Soest
+31 (0)85 003 60 00
www.nmm.nl

Geopend van dinsdag t/m zondag van 10.00-17.00 uur. De tentoonstelling *War Stories Ukraine Up Close* is te zien t/m 31 augustus 2025.